

УДК 791:[004:719](477)

DOI 10.32461/2226-3209.2.2026.362207

Цитування:

Горбань Ю. І., Дрозд Л. В. Цифрова пам'ять і регенеративна трансформація культурної спадщини: екранна комеморація в українському контексті. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2026. № 2. С. 54–62.

Horban Yu., Drozd L. (2026). Digital Memory and Regenerative Transformation of Cultural Heritage: Screen-Based Commemoration in the Ukrainian Context. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 54–62 [in Ukrainian].

Горбань Юрій Іванович,
кандидат культурології, професор,
завідувач кафедри інформаційної діяльності
та зв'язків з громадськістю
Київського національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0001-5837-4409>
y.i.gorban@gmail.com

Дрозд Лідія Вікторівна,
доктор філософії з психології,
викладач кафедри спеціальної освіти
Херсонського державного університету
<https://orcid.org/0000-0001-5406-2942>
drozdlidiya301091@gmail.com

ЦИФРОВА ПАМ'ЯТЬ І РЕГЕНЕРАТИВНА ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: ЕКРАННА КОМЕМОРАЦІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Мета статті концептуалізувати взаємозв'язок цифрової пам'яті та регенеративної трансформації культурної спадщини України крізь призму екранної комеморації. У роботі здійснено аналіз процесів цифрової трансформації у сфері управління спадщиною України та визначено стратегії збереження національної пам'яті в умовах війни. **Методологія роботи** ґрунтується на застосуванні низки взаємопов'язаних підходів: філософсько-антропологічного та культурологічного – для осмислення впливу цифрових технологій на процеси соціалізації, формування ідентичності та збереження національної пам'яті; системно-аналітичного підходу та методу критичного дискурс-аналізу – для оцінювання міжнародних і національних стратегій, політик ЮНЕСКО та нормативних актів ЄС; порівняльного методу – для зіставлення українського та зарубіжного досвіду впровадження інновацій у практику збереження спадщини; структурно-функціонального аналізу – для визначення ролі штучного інтелекту, 3D-моделювання та систем управління інформацією (НВІМ) у трансформації компетенцій менеджерів культури. **Наукова новизна** полягає в тому, що в статті вперше в національній гуманітаристиці здійснено багатовимірну концептуалізацію феномену екранної комеморації як фундаментального механізму збереження культурної пам'яті України в умовах екзистенційної кризи (2024–2026). Уперше в межах єдиного дослідження синтезовано аналіз руйнівних наслідків військової агресії з інноваційними стратегіями технологічного опору (віртуальними музеями вкраденого мистецтва, мобільними сканувальними комплексами). Обґрунтовано тезу, що переведення спадщини у цифровий вимір в українських реаліях трансформувалося з інструменту архівації в акт деколонізації, соціокультурного спротиву та політичного утвердження ідентичності. На основі огляду найновіших методологій розкрито роль 3D-моделювання та генеративного штучного інтелекту не просто як технічних інструментів, а як активних інтерфейсів у відтворенні та трансляції перерваних культурних наративів. Запропоновано розглядати цифрові компетентності фахівців культури (через призму «фіджитал»-парадигми та стандартів DigComp 2.2) як необхідну умову для проектування сучасних практик пам'ятання. Крім того, вперше введено в український галузевий дискурс проблематику «регенеративної цифрової трансформації», що розширює горизонт відповідальності інституцій пам'яті до рівня глобальної екологічної стійкості. **Висновки.** У дослідженні доведено твердження про те, що цифровізація культурної сфери України в умовах війни набула безпрецедентного екзистенційного значення, перетворившись на ключовий механізм протидії знищенню та асиміляції ідентичності. Систематизовано феномен «подвійної загрози» (фізичного та нематеріального руйнування) та проаналізовано відповідні антикризові логістичні інновації. Виявлено, що інтеграція генеративного штучного інтелекту та просторового моделювання формує нову інституційну реальність. Водночас ідентифіковано критичні перешкоди: інституційну фрагментарність, фінансовий дефіцит і потребу в екологізації цифрових інфраструктур. Підсумовуючи, зазначимо, що екранна комеморація демократизує процес збереження пам'яті, усуваючи залежність від фізичної присутності в музейному просторі та забезпечуючи постійну доступність культурного досвіду через цифрові пристрої. Це і є виявом «регенеративної трансформації» пам'яті: вона не зникає разом із руйнуванням фізичного об'єкта, а продовжує повноцінно

транлюватися та функціонувати у цифровому просторі, забезпечуючи неперервність національного культурного коду для майбутніх поколінь.

Ключові слова: екранна комеморація, цифрова пам'ять, культурна спадщина, віртуальний простір, штучний інтелект, 3D-моделювання, регенеративна цифровізація, збереження ідентичності, культурна ідентичність, цифровий спротив, цифрова гуманітаристика, віртуальний музей, війна

Horban Yurii, PhD in Cultural Studies, Professor, Head of Department of Information and Public Relations, Kyiv National University of Culture and Arts; Drozd Lidiia, PhD, Department of Special Education, Kherson State University

Digital Memory and Regenerative Transformation of Cultural Heritage: Screen-Based Commemoration in the Ukrainian Context

The purpose of this article is to conceptualise the relationship between digital memory and the regenerative transformation of Ukraine's cultural heritage through the lens of on-screen commemoration. The study analyses the processes of digital transformation in the field of heritage management in Ukraine and identifies strategies for preserving national memory in wartime. **The research methodology** is based on the application of a number of interrelated approaches: philosophical-anthropological and cultural studies – to examine the impact of digital technologies on the processes of socialisation, identity formation, and the preservation of national memory; a systemic-analytical approach and the method of critical discourse analysis – to evaluate international and national strategies, UNESCO policies, and EU regulations; a comparative method – to contrast Ukrainian and international experiences in implementing innovations in heritage preservation practices; structural-functional analysis – to determine the role of artificial intelligence, 3D modeling, and information management systems (HBIM) in transforming the competencies of cultural managers. **The scientific novelty** lies in the fact that this article, for the first time in the field of humanities in Ukraine, presents a multidimensional conceptualisation of the phenomenon of on-screen commemoration as a fundamental mechanism for preserving Ukraine's cultural memory amid an existential crisis (2024–2026). For the first time within a single study, an analysis of the destructive consequences of military aggression has been synthesised with innovative strategies of technological resistance (virtual museums of stolen art, mobile scanning complexes). The thesis is substantiated that the digitisation of heritage in the Ukrainian context has transformed from an archiving tool into an act of decolonisation, sociocultural resistance, and political affirmation of identity. Based on a review of the latest methodologies, the role of 3D modeling and generative artificial intelligence is explored not merely as technical tools, but as active interfaces in the reconstruction and transmission of interrupted cultural narratives. It is proposed to consider the digital competencies of cultural professionals (through the lens of the “phygital” paradigm and DigComp 2.2 standards) as a necessary condition for designing contemporary practices of remembrance. Furthermore, the concept of “regenerative digital transformation” is introduced into Ukrainian sectoral discourse for the first time, expanding the scope of memory institutions' responsibility to the level of global ecological sustainability. **Conclusions.** This study substantiates the assertion that the digitalisation of Ukraine's cultural sphere has taken on unprecedented existential significance in the context of armed conflict, becoming a key mechanism for countering the destruction and assimilation of identity. The phenomenon of the “dual threat” (physical and intangible destruction) has been systematised, and corresponding anti-crisis logistical innovations have been analysed. It has been found that the integration of generative artificial intelligence and spatial modeling shapes a new institutional reality. At the same time, critical obstacles have been identified: institutional fragmentation, financial deficits, and the need to green digital infrastructures. In summary, we note that screen-based commemoration democratises the process of preserving memory, eliminating dependence on physical presence in museum spaces and ensuring the constant accessibility of cultural experiences through digital devices. This is a manifestation of the “regenerative transformation” of memory: it does not disappear with the destruction of a physical object but continues to be fully transmitted and function in the digital space, ensuring the continuity of the national cultural code for future generations.

Keywords: on-screen commemoration, digital memory, cultural heritage, virtual space, artificial intelligence, 3D modeling, regenerative digitisation, preservation of identity, cultural identity, digital resistance, digital humanities, virtual museum, war.

Актуальність теми дослідження. В умовах переходу суспільства до інформаційної стадії розвитку та стрімкої конвергенції фізичного й віртуального світів процеси збереження, трансляції та управління культурною спадщиною зазнають докорінних трансформацій. Сьогодні культурна спадщина вже не обмежується матеріальними артефактами чи закритими архівними просторами, а інтегрується у глобальні цифрові платформи, формуючи нові патерни соціалізації, колективної пам'яті та міжкультурного діалогу [12]. Для України ці

глобальні тенденції актуалізуються в умовах екзистенційних викликів, спричинених повномасштабною збройною агресією з боку Російської Федерації. Війна перетворила оцифрування з інноваційного засобу розширення аудиторії на критично важливий механізм захисту національного суверенітету та ідентичності. За верифікованими даними, оприлюдненими наприкінці 2025 р., в Україні було повністю зруйновано або суттєво пошкоджено понад 872 об'єкти культурної спадщини, з яких 120 мають статус пам'яток національного значення. Збитки від

розграбування сягають безпрецедентних масштабів: задокументовано вивезення близько 1,7 млн предметів культурної спадщини з окупованих територій, а також викрадення понад 35 тисяч експонатів щонайменше з шести регіональних музеїв. Зазначені обставини зумовлюють нагальну потребу у впровадженні цифрових інструментів для документування злочинів проти культурної спадщини, архівації пам'яті та створення умов для повоєнної реституції й відбудови. У цьому контексті екран (смартфона, VR-окулярів чи монітора) стає головним медіумом – посередником між сучасною людиною та історією. Екранна комеморація дає змогу переосмислити процес взаємодії зі спадщиною: споглядання високоточної 3D-моделі зруйнованого собору на екрані пристрою перетворюється на свідомий акт вшанування пам'яті та особисту культурну рефлексію реципієнта. Відповідно, формування дієвих стратегій цифрового менеджменту культури, інтегрованих з європейськими ініціативами (такими як Europeana), впровадження технологій штучного інтелекту та розробка етико-екологічних нормативів управління даними становлять актуальне наукове і практичне завдання сучасної гуманітаристики.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика цифровізації у сфері культури, застосування новітніх технологій у збереженні спадщини та трансформації управлінських практик є предметом активного опрацювання у вітчизняному і зарубіжному науковому дискурсі. Фундаментальні основи впливу популярної та цифрової культури на соціалізацію особистості й формування ідентичності розкрито в працях Н. Жукової, яка, спираючись на ідеї У. Еко, М. Краєвські та Е. Гідденса, проаналізувала здатність масових наративів функціонувати як фільтри світосприйняття [3]. Питання взаємодії політичної та популярної культури в соціокультурному просторі досліджували Л. Півнева та ін. [6]. Комплексний аналіз цифрової трансформації культурної спадщини України в умовах глобалізації представлено у працях авторського колективу (Р. Мельник, Г. Волкова, М. Гвоздецька, О. Башманівський, І. Передерій), які доводять вплив віртуальних проєктів на демократизацію доступу до культури [12]. Правові, безпекові та стратегічні аспекти збереження культурних цінностей під час війни висвітлено у розвідках Т. Совгири, Л. Дихнич, В. Соломатової та ін., які системно проаналізували механізми

фізичної та нематеріальної деградації пам'яток [15]. Технологічний інструментарій (використання 3D-моделювання, штучного інтелекту та цифрових архівів як базису державної культурної політики) став предметом ґрунтовного огляду М. Цілини [9]. Специфіка європейського досвіду, зокрема адаптація стратегій країн Балтії до українських реалій, представлена в роботах Т. Горбуля та С. Русакова [10]. Роль креативного менеджменту як драйверу розвитку індустрій у культурологічному вимірі докладно охарактеризовано Х. Плецан [7]. Окремі напрям становлять дослідження трансформації цифрової компетентності управлінських і педагогічних кадрів, зокрема через концепт «фіджитал», представлений у працях Ю. Горбаня та О. Каракоз, В. Семикраса [2], а також розвідки у сфері електронного врядування та управління змінами в індустрії (О. Бондар, Д. Седіков) [1; 8]. Попри значну кількість напрацювань, у сучасному науковому полі залишається потреба у синтезі технологічних досягнень алгоритмічного проєктування, концепцій деколоніального спротиву та принципів регенеративної екологічної цифровізації в єдину цілісну модель управління культурною спадщиною кризового періоду.

Мета дослідження – концептуалізувати роль екранної комеморації у збереженні та трансляції культурної спадщини України. На основі синтезу культурологічних і технологічних підходів передбачається з'ясувати, як цифрова пам'ять та інтелектуальні системи (ШІ, 3D) формують нові формати соціокультурного спротиву та забезпечують сталість культурного коду в умовах військової агресії та повоєнної відбудови.

Виклад основного матеріалу. Цифровізація культурної спадщини в епоху пізньої модерності (за визначенням Е. Гідденса) вийшла за межі прикладного технічного інструментарію і перетворилася на глобальне соціокультурне середовище, що активно формує колективну ідентичність [3]. Інтеграція спадщини в цифровий вимір зумовлює докорінну онтологічну зміну: об'єкт втрачає свою просторову обмеженість і набуває статусу «відкритого твору» (термін У. Еко). Як зазначає Н. Жукова, аналізуючи вплив медійних продуктів на процеси соціалізації, сучасна людина постійно перебуває в оточенні образів і наративів, які слугують «фільтрами» для розуміння навколишнього світу [3]. Цифрова культурна

спадщина нині функціонує в межах інтерсуб'єктивного медійного поля, де значення формуються у процесі постійної взаємодії користувача з цифровими репрезентаціями. Створені 3D-моделі храмів, віртуальні виставки викрадених картин чи цифрові архіви фольклору перестають бути статичними документами; вони стають активними агентами комунікації, трансляторами духовних кодів і сенсів епохи [12]. У цьому контексті виникає фундаментальне розрізнення між об'єктами,

які були фізичними і згодом оцифрованими, та об'єктами культурної спадщини, що створювалися в цифровому форматі. Згідно з Хартією ЮНЕСКО про збереження цифрової спадщини та оновленими міжнародними настановами, цей феномен охоплює унікальні ресурси, створені безпосередньо в електронному середовищі. З огляду на це доцільним є структурування ключових типів і ціннісних характеристик цифрової культурної спадщини, що репрезентовано у формі узагальнювальної таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

Типологія та атрибути первинно цифрової спадщини, що формують незнищений «цифровий слід» нації в межах екранної комеморації

Категорія спадщини	Формати та прояви	Ціннісні та управлінські характеристики
Вебархіви та бази даних	Архівні копії сайтів, дослідницькі бази, приватні колекції даних, серіальні цифрові видання.	<i>Багатомірність цінності</i> : забезпечує міжпоколінну трансляцію знань. Потребує спеціалізованих реєстрів збереження (наприклад, Keepers Registry під егідою ЮНЕСКО) [14].
Соціальні медіа та інтерактив	Пости, блоги, форуми, цифрові реакції на історичні події (напр., хроніки війни у Twitter/X).	<i>Колективна соціалізація</i> : відображає горизонтальну динаміку культури, фіксує актуальні суспільні настрої та репрезентує практики формування колективної ідентичності [3].
Віртуальні простори (VR/AR/ігри)	Відеоігри, простори доповненої реальності, метавсесвіти.	<i>Імерсивна цінність</i> : створює глибоку емоційну залученість реципієнта. Управління передбачає збереження не лише коду, але й апаратного середовища [4].
Алгоритмічні та ІІІ-активи	Вихідні коди програм, моделі машинного навчання, цифрові твори генеративного мистецтва.	<i>Економічний і науковий потенціал</i> : здатність до конверсії в креативні індустрії (культурний туризм, медіарт). Потребує розробки нових стандартів авторського права [12].

Зазначені форми спадщини зумовлюють необхідність формування принципово нових управлінських підходів та алгоритмів діяльності у сфері культури. Водночас у сучасному українському соціокультурному просторі пріоритетного значення набуває не лише проблема типологізації та систематизації цифрової спадщини, а передусім питання її фізичного збереження та виживання в умовах воєнних загроз.

Комеморативні практики в умовах війни: цифрова реплікація як стратегія збереження ідентичності. У контексті збройної агресії оцифрування постає не лише технічним завданням, а передусім актом культурного спротиву забуттю. Цифрова реплікація стає гарантом збереження національної ідентичності, роблячи процес комеморації невразливим до фізичного знищення артефактів ворогом.

Військова агресія актуалізувала феномен, який сучасні дослідники (Т. Совгира та ін.) характеризують як «подвійну загрозу». Перший рівень загрози – це безпосередня кінетична руйнація матеріальної оболонки культури (знищення понад 872 об'єктів та

мародерство 1,7 млн артефактів) [15]. Другий рівень – це нематеріальна деградація: цілеспрямоване стирання топоніміки, мови, розрив локальних традицій і знищення інституційної пам'яті на окупованих територіях. За таких умов менеджмент культури перейшов від парадигми сталого розвитку до парадигми «кризового збереження та опору».

Цифровізація стала основним методом протидії цій подвійній загрозі. Переведення об'єкта в цифровий формат виконує функцію не просто архівування, а реплікації втраченого буття. Коли артефакт вкрадено або знищено, його високоточний цифровий двійник дає змогу зберегти інформаційну цілісність культури, слугуючи доказовою базою у міжнародних кримінальних трибуналах та інструментом для майбутньої реставрації [12].

Цифрові інтерфейси пам'яті: роль 3D-моделювання та ІІІ у відтворенні культурних наративів. Штучний інтелект та 3D-технології в цій парадигмі не просто виконують математичний розрахунок даних, а здійснюють складну реконструкцію втрачених або пошкоджених спогадів, повертаючи їх в

актуальне соціокультурне поле та відновлюючи перерваний війною діалог із минулим.

Фундаментом для такої реплікації постають технології тривимірного лазерного сканування, фотограмметрія та методології НВІМ (Heritage Building Information Modeling) [11]. Сучасні НВІМ-платформи дають змогу не лише відтворити геометрію зруйнованої будівлі з міліметровою точністю, але й інтегрувати в модель масив семантичних даних: хімічний склад матеріалів, креслення попередніх епох, фотофіксацію руйнувань і кошториси на відновлення. Це створює так звану «мультимодальну інтеграцію даних», необхідну для ухвалення виважених

управлінських рішень під час ревіталізації територій [11]. Окремим і надзвичайно потужним драйвером змін у соціокультурному менеджменті є впровадження систем штучного інтелекту (ШІ). У сучасній практиці алгоритми перетворюються з суто технічного інструменту на «ко-пілота» для музейного куратора, артменеджера чи архітектора [8]. Інтеграція генеративного ШІ охоплює весь життєвий цикл управління культурним продуктом. З огляду на це доцільним є структурування відповідних процесів у розрізі етапів проєктування взаємодії, що відповідає сучасним стандартам культурного виробництва (табл. 2).

Таблиця 2

Штучний інтелект у комеморативних практиках: механізми «оживлення» пам'яті та проєктування взаємодій

Етап життєвого циклу проєкту	Інтеграція та функції алгоритмів штучного інтелекту (ШІ)	Практичний інструментарій та обмеження
Аналіз та натхнення (Inspirations)	«Вузкий ШІ» здійснює бібліографічний та ринковий аналіз; автоматичну класифікацію архівних фондів; встановлення атрибуції та локалізації нерозпізнаних артефактів.	NLP-алгоритми обробляють тисячі документів. Допомагає уникнути «вакууму даних» у процесі підготовки грантових заявок.
Ідеї та формування брифу	Генерація ідей для імерсивних турів на основі запитів цільової аудиторії; рекомендації щодо соціальних функцій (VR-чати, гейміфікація).	Платформи типу AI Planet пропонують оптимальні формати взаємодії для конкретних соціальних груп, сприяючи інклюзії.
Дизайн рішень (прототипування)	Автоматичне створення макетів (wireframes) віртуальних виставок; перевірка юзабіліті, детекція тональності кураторських текстів; конвертація низькоточних начерків у Hi-Fi прототипи.	Використання сервісів Visily, Uizard, UI-AI, а також інтегрованих ШІ-плагінів у середовищі Figma.
Створення мультимедійних активів	Генерація контекстного звукового супроводу, реставрація пошкоджених зображень за допомогою GenAI, допомога у сторітелінгу для аудіогідів.	<i>Обмеження:</i> алгоритми досі схильні до генерації неточних 3D-моделей артефактів (феномен «галюцинацій»), що порушує історичну достовірність.
Оцінювання та аналітика	Автоматичний аналіз відгуків відвідувачів, виявлення полярності емоцій (Sentiment analysis) та тематичне моделювання (Topic modeling) для вдосконалення експозицій.	Обробка синтетичних даних для UX-оцінювання цифрових продуктів.

Джерело: [10].

*Примітка: ШІ забезпечує інтерактивну взаємодію з минулим через генерацію візуальних образів і створення діалогових інтерфейсів з історичними постатями.

Слід наголосити, що використання ШІ у сфері спадщини містить суттєві етичні ризики. У цьому контексті Лондонська хартія та Севільські принципи віртуальної археології жорстко регламентують необхідність антропоцентричного підходу (відповідно до стандарту ISO 9241-210) та прозорості алгоритмічного втручання. Відповідно, менеджер культури зобов'язаний гарантувати пріоритетність людського експертного контролю над будь-якими процесами алгоритмічної реставрації, що є необхідною умовою запобігання фальсифікації історичної пам'яті [10].

Інституційні стратегії та глобальна екосистема проєктів. Переведення теоретичних

парадигм у практичну площину управління в Україні здійснюється через низку державних та неурядових ініціатив, які утворили унікальну екосистему цифрового спротиву [5]. Затверджена Кабінетом Міністрів «Стратегія розвитку культури в Україні на період до 2030 року» офіційно закріпила цифровізацію як пріоритетний механізм державної політики. За останні роки реалізовано безпрецедентні проєкти, що ілюструють еволюцію підходів від централізованого державного контролю до мережевої співпраці з ІТ-сектором, волонтерами та міжнародними фондами (табл. 3).

Провідні ініціативи з оцифрування культурної спадщини України (2022–2026 рр.)

Назва ініціативи / проєкту	Партнери та стейкхолдери	Характеристика та інноваційний управлінський підхід
Backup Ukraine	VICE Media Group, Polycam, Blue Shield, ЮНЕСКО	Краудсорсингова модель: надання пересічним громадянам інструментів (мобільний застосунок) для самостійного 3D-сканування вуличних пам'яток. Демократизація та децентралізація процесу збереження.
Музей вкраденого мистецтва (з 2023 р.)	Українські цифрові митці, незалежні куратори	Віртуальна VR-платформа, що репрезентує артефакти, незаконно привласнені окупантами. Унікальна модель перетворення травми втрати на потужний інструмент міжнародної культурної дипломатії.
Проект «ARK III» (Ковчег)	МКСК України, Мінкульт Чехії, Національний заповідник «Києво-Печерська лавра», фонд ККФФ	Логістична інновація: залучення двох спеціалізованих мобільних лабораторій-фургонів (вартістю понад 30 млн крон) для оперативного 3D-сканування та оцифрування манускриптів безпосередньо у прифронтових чи постраждалих регіонах (зокрема, колекцій Маріупольського музею). Запуск – весна 2025 р.
SKEIRON	Український технологічний стартап, міжнародні грантодавці	Професійне лазерне сканування (на базі фотограмметрії) об'єктів найвищого ризику. Створення надточних креслень для потреб майбутньої фізичної реставрації.
Ukraine is Here	Google Arts & Culture, понад 10 українських музеїв	Глобальна агрегація віртуальних турів і зображень високої роздільної здатності. Інтеграція українського культурного продукту у світовий інформаційний мейнстрім.

Джерело: [12].

Особливе місце в стратегії управління посідає міжнародна інтеграція. Процес синхронізації з європейськими стандартами каталогізації та метаданих активно відбувається завдяки співпраці з платформою *Europeana* та загальноєвропейською ініціативою *Twin it! 3D for Europe's culture*. Налагоджено системний обмін досвідом із країнами Балтії (Естонія, Латвія, Литва), що дає змогу вітчизняним фахівцям адаптувати передові методики створення державних реєстрів цифрової спадщини [10]. Підтримка у межах програми Європейського Союзу «Креативна Європа» забезпечує фінансове підґрунтя для розбудови спроможностей локальних культурних інституцій. Вагомою є роль міжнародних програм ЮНЕСКО, зокрема ініціативи «Пам'ять світу». Співпраця ЮНЕСКО з платформою Wikimedia та міжнародним центром ISSN демонструє перехід до моделі відкритого доступу. Як зауважують аналітики Wikimedia Foundation, надання громадам права самостійно оцифровувати, редагувати та описувати свою спадщину у відкритих базах даних є потужним інструментом міжкультурного діалогу та деколонізації [12]. Завдяки таким відкритим платформам українське суспільство повертає собі нарративну владу, формуючи глобальний дискурс навколо власної історії без посередництва імперських центрів впливу.

Трансформація управлінських компетентностей: виклик «фіджитал»-реальності. Технологічні інновації неможливо імплементувати без докорінної реформи кадрового потенціалу. Цифровий менеджмент як сучасний тренд потребує від керівників відходу від традиційної бюрократичної парадигми. Дослідники у сфері публічного управління та HRM (управління людськими ресурсами) констатують, що цифрова трансформація організації – це не закупівля нового обладнання, а зміна корпоративної культури, лідерства та системи управління знаннями [1; 8]. У цьому вимірі надзвичайно актуальною є концепція «фіджитал» (phygital – синтез physical та digital), яка активно впроваджується в освітній процес підготовки культурологів та менеджерів соціокультурної діяльності в Україні (зокрема, в дослідженнях Ю. Горбаня та О. Каракоз) [2]. Цифрова культура закладу чи інституції сьогодні трактується як специфічне соціокультурне середовище конвергенції академічних цінностей і технологічних практик. Відповідно до європейської рамки цифрових компетентностей для громадян (DigComp 2.2), сучасний менеджер культури має володіти навичками кібергігєни, розуміти цифровий етикет, вміти протидіяти техностресу та свідомо застосовувати ШІ. Виокремлюються нові типи користувачів алгоритмів: «когнітивні» (які використовують ШІ як

базовий пошуковик) та «метакогнітивні» (які здатні критично оцінювати згенерований контент, оптимізувати промпти та керувати процесом співтворення) [2]. Недостатня кваліфікація працівників культурної сфери, застаріле обладнання регіональних музеїв і брак державного фінансування залишаються найгострішими проблемами, що суттєво стримують темпи цифрової трансформації у національному масштабі [9].

Екологічний вимір: парадигма регенеративної цифрової трансформації. Нарощування обсягів оцифрування, зокрема створення масивних файлів 3D-сканування, відеоконтенту та використання хмарних обчислень великих даних, неминуче призводить до збільшення вуглецевого сліду сектору культури. Європейська експертна спільнота, зокрема Робоча група з екологічної сталості кліматичних дій Europeana (Environmental Sustainability Practice Task Force of the Climate Action Community), звертає увагу на проблему так званого «вакууму даних» щодо реального впливу ІТ-інструментів культурного сектору на довкілля [13]. Дослідники наголошують на необхідності переходу до моделі «регенеративної цифрової трансформації» (regenerative digital transformation) [13]. Цей підхід вимагає від менеджерів спадщини закладати критерії екологічної відповідальності ще на етапі архітектурного проектування цифрових сервісів: оптимізувати використання серверних потужностей, обирати екологічно відповідальних провайдерів хмарних послуг і балансувати між деталізацією оцифрування та енергозатратами на її збереження. Як демонструють міжнародні практики (зокрема проекти ICCROM), традиційні культурні знання місцевих громад можуть бути об'єднані з науковими даними для розробки спільних стратегій пом'якшення наслідків зміни клімату, що робить культурну спадщину активним інструментом екологічної стійкості та розбудови миру [16]. Український культурний сектор, перебуваючи на стадії активної розбудови цифрової інфраструктури, має унікальну можливість відразу імплементувати ці регенеративні стандарти, оминаючи помилки екстенсивного технологічного зростання.

Наукова новизна статті полягає в тому, що в ній уперше в національній гуманітаристиці здійснено багатовимірну концептуалізацію феномену екранної комеморації як фундаментального механізму збереження культурної пам'яті України в умовах

екзистенційної кризи (2024–2026 рр.). Уперше в межах єдиного дослідження синтезовано аналіз руйнівних наслідків військової агресії з інноваційними стратегіями технологічного опору (віртуальними музеями вкраденого мистецтва, мобільними сканувальними комплексами). Обґрунтовано тезу, що переведення спадщини в цифровий вимір в українських реаліях трансформувалося з інструменту архівації в акт деколонізації, соціокультурного спротиву та політичного утвердження ідентичності. На основі огляду найновіших методологій розкрито роль 3D-моделювання та генеративного штучного інтелекту не просто як технічних інструментів, а як активних інтерфейсів у відтворенні та трансляції перерваних культурних наративів. Запропоновано розглядати цифрові компетентності фахівців культури (через призму «фіджитал» – парадигми та стандартів DigComp 2.2) як необхідну умову для проектування сучасних практик пам'ятання. Крім того, вперше введено в український галузевий дискурс проблематику «регенеративної цифрової трансформації», що розширює горизонт відповідальності інституцій пам'яті до рівня глобальної екологічної стійкості.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що цифрова трансформація у сфері збереження культурної спадщини України набула характеру стратегічного загальнонаціонального імперативу. В умовах дії «подвійної загрози» – фізичного знищення та нематеріальної асиміляції – українська культурна спільнота за підтримки міжнародних донорів сформувала потужну децентралізовану екосистему цифрового опору. Реалізація ініціатив краудсорсингового сканування, мобільних лабораторій, віртуальних реконструкцій та агрегація даних на світових платформах свідчать про високий рівень адаптивності управлінських рішень до умов екстремальної кризи. Застосування алгоритмів штучного інтелекту, 3D-фотограмметрії та НВІМ-технологій оптимізує процеси каталогізації, реконструкції та популяризації, перетворюючи спадщину з архаїчного об'єкта на динамічний простір соціальної взаємодії та емоційної співучасті.

Так, екранна комеморація демократизує процес збереження пам'яті, усуваючи залежність від фізичної присутності в музейному просторі та забезпечуючи постійну доступність культурного досвіду через цифрові пристрої. Це і є виявом

«регенеративної трансформації» пам'яті: вона не зникає разом із руйнуванням фізичного об'єкта, а продовжує повноцінно транслюватися та функціонувати у цифровому просторі, забезпечуючи неперервність національного культурного коду для майбутніх поколінь.

Література

1. Бондар А., Комаровський В., Шобик В., Яценко В. Менеджмент процесів цифрової трансформації у соціокультурній сфері. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 3(84). С. 66–72. DOI: <https://doi.org/10.35432/1993-8330appa3842021246259>.

2. Горбань Ю. І., Каракоз О. О., Семикрас В. В. Цифрова культура сучасного закладу вищої освіти в умовах технологічних і соціокультурних трансформацій. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2025. № 4. С. 46–53. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2025.351833>.

3. Жукова Н. А. Вплив популярної культури на соціалізацію особистості: аналіз теорій. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2026. № 1. С. 22–31. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2026.356212>.

4. Міхеєва В. В. Нові підстави соціальних ідентифікацій молоді. *Вісник Національного університету Юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2013. № 3. С. 31–37.

5. Осадченко Т. Сучасний стан цифровізації у сфері фізичної культури та спорту в Україні. *Physical culture and sport: scientific perspective*. 2023. № 2. С. 103–108. DOI: <https://doi.org/10.31891/pcs.2023.2.14>.

6. Півнева Л. Політична і популярна культури як предмет політологічного аналізу. *Політичний менеджмент*. 2006. № 6. С. 74–81.

7. Плещан Х. В. Креативний менеджмент крізь призму розвою культурологічних процесів України: виклики глобалізації та перспективи креативних індустрій. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2025. № 1. С. 46–54. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2025.327866>.

8. Седіков Д. В., Палвашова Г. І., Асауленко Н. В. Цифровий менеджмент як сучасний тренд розвитку підприємства. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Т. 9(3). С. 30–35. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-3-5>.

9. Цілина М. Цифровізація у сфері культури України: сучасні стратегії та практики. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2025. Т. 8(2). С. 277–288. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-796X.8.2.2025.347863>.

10. Gorbun T., Rusakov S. Cultural heritage in the context of digital transformation practices: experience

of Ukraine and the baltic states. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. Vol. 8(4). P. 58–69. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-4-58-69>.

11. La Guardia M., Koeva M., Lo Brutto M. Digital Innovation for the Documentation, Management, and Fruition of Cultural Heritage. *Heritage*. 2025. Vol. 8(8). 292. DOI: <https://doi.org/10.3390/heritage8080292>.

12. Melnyk R. P., Volkova G. V., Hvozdetzka M. A., Bashmanivskyi O. L., Perederii I. G. Digital Transformation of Cultural Heritage: Prospects and Threats. *International Journal on Culture, History, and Religion*. 2025. Vol. 7(SI1). P. 1143–1168. DOI: <https://doi.org/10.63931/ijchr.v7iSI1.381>.

13. Murzyn J. Regenerative Digital Transformation: Sustainable Pathways for Cultural Heritage. European Network Association, 2025. 126 p. URL: https://pro.europeana.eu/files/Europeana_Professional/Publications/regenerative_digital_transformation_sustainable_pathways_for_cultural_heritage.pdf (date of access: 15.04.2026).

14. Qi T., Zhou Y., Liu Z. Emerging Digital Heritage: Constructing the Selection Framework and Preservation Strategies for Born-Digital Cultural Heritage. *International Society for Photogrammetry and Remote Sensing*. 2025. Vol. XLVIII-M-9-2025. P. 1243–1249. DOI: <https://doi.org/10.5194/isprs-archives-XLVIII-M-9-2025-1243-2025>.

15. Sovhyra T., Dykhnych L., Solomatoval V., Malooka L., Tulchynska S. Digital Transformation of Cultural Preservation: Protecting Ukraine's Heritage Under Military Threats. *Herança – History, Heritage and Culture*. 2026. Vol. 9(1). P. 17–29. DOI: <https://doi.org/10.52152/heranca.v9i1/1210>.

16. The Climate-Culture Story: Community-led Integrated Strategies for Heritage Safeguard, Climate action, Disaster Risk Reduction and Peacebuilding / eds.: A. Tandon, V. Higgins. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*. 2024. Vol. 14(5). P. 765–801. URL: <https://www.preventionweb.net/publication/climate-culture-story-community-led-integrated-strategies-heritage-safeguard-climate> (date of access: 15.04.2026).

References

1. Bondar, A., Komarovskiy, V., Shobyk, V., & Yatsenko, V. (2021). Management of digital transformation processes in socio-cultural sphere. Actual problems of public administration, 3 (84), 66–72. DOI: <https://doi.org/10.35432/1993-8330appa3842021246259> [in Ukrainian].

2. Horban, Yu. I., Karakoz, O. O., & Cemykras, V. V. (2025). Digital Culture of a Modern Institution of Higher Education in the Context of Technological and Socio-Cultural Transformations. Herald of the National Academy of Culture and Arts Management, 4, 46–53. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2025.351833> [in Ukrainian].

3. Zhukova, N. A. (2026). The Influence of Popular Culture on the Socialisation of the Individual: Analysis of Theories. *Herald of the National Academy of Culture and Arts Management*, 1, 22–31. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2026.356212> [in Ukrainian].
4. Mikheieva, V. V. (2013). New grounds of social identification of young people. *Bulletin of the Yaroslav the Wise National Law University. Series: Philosophy, philosophy of law, political science, sociology*, 3, 31–37 [in Ukrainian].
5. Osadchenko, T. (2023). Current state of digitalisation in the sphere of physical culture and sports in Ukraine. *Physical culture and sport: scientific perspective*, 2, 103–108. DOI: <https://doi.org/10.31891/pcs.2023.2.14> [in Ukrainian].
6. Pivneva, L. (2006). Political and popular culture as a subject of political science analysis. *Political management*, 6, 74–81 [in Ukrainian].
7. Pletsan, Kh. V. (2025). Creative Management through the Prism of the Development of Cultural Processes in Ukraine: Challenges of Globalisation and Prospects of Creative Industries. *Herald of the National Academy of Culture and Arts Management*, 1, 46–54. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2025.327866> [in Ukrainian].
8. Sedikov, D. V., Palvashova, H. I., & Asaulenko, N. V. (2024). Digital management as a modern trend development of the enterprise. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 9(3), 30–35. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-3-5> [in Ukrainian].
9. Tsilyna, M. (2025). Digitalisation in the Cultural Sector of Ukraine: Contemporary Strategies and Practices. *Digital Platform: Information Technologies in Sociocultural Sphere*, 8(2), 277–288. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-796X.8.2.2025.347863> [in Ukrainian].
10. Gorbul, T., & Rusakov, S. (2022). Cultural heritage in the context of digital transformation practices: experience of Ukraine and the baltic states. *Baltic Journal of Economic Studies*, 8(4), 58–69. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-4-58-69> [in English].
11. La Guardia, M., Koeva, M., & Lo Brutto, M. (2025). Digital Innovation for the Documentation, Management, and Fruition of Cultural Heritage. *Heritage*, 8(8), 292. DOI: <https://doi.org/10.3390/heritage8080292> [in English].
12. Melnyk, R. P., Volkova, G. V., Hvozdetzka, M. A., Bashmanivskyim O. L., & Perederii, I. G. (2025). Digital Transformation of Cultural Heritage: Prospects and Threats. *International Journal on Culture, History, and Religion*, 7(S11), 1143–1168. DOI: <https://doi.org/10.63931/ijchr.v7iS11.381> [in English].
13. Murzyn, J. (2025). Regenerative Digital Transformation: Sustainable Pathways for Cultural Heritage. *Europeana Network Association*. https://pro.europeana.eu/files/Europeana_Professional/Publications/regenerative_digital_transformation_sustainable_pathways_for_cultural_heritage.pdf [in English].
14. Qi, T., Zhou, Y., & Liu, Z. (2025). Emerging Digital Heritage: Constructing the Selection Framework and Preservation Strategies for Born-Digital Cultural Heritage. *International Society for Photogrammetry and Remote Sensing*, XLVIII-M-9-2025, 1243–1249. DOI: <https://doi.org/10.5194/isprs-archives-XLVIII-M-9-2025-1243-2025> [in English].
15. Sovhyra, T., Dykhnych, L., Solomatoval, V., Malooka, L., & Tulchynska, S. (2026). Digital Transformation of Cultural Preservation: Protecting Ukraine's Heritage Under Military Threats. *Herança – History, Heritage and Culture*, 9(1), 17–29. DOI: <https://doi.org/10.52152/heranca.v9i1/1210> [in English].
16. Tandon, A., & Higgins, V. (Eds.). (2024). *The Climate-Culture Story: Community-led Integrated Strategies for Heritage Safeguard, Climate action, Disaster Risk Reduction and Peacebuilding*. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 14(5), 765–801. <https://www.preventionweb.net/publication/climate-culture-story-community-led-integrated-strategies-heritage-safeguard-climate> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 12.03.2026
Отримано після доопрацювання 15.04.2026
Прийнято до друку 24.04.2026
Опубліковано 26.05.2026*